

Op reis langs vernieuwend onderwijs

Merlijn Wentzel
Rikie van Blijswijk

De Kindercampus
in Hilversum

Het Nieuwe Leren staat volop in de belangstelling. Kranten en tijdschriften staan er bol van, zie bijvoorbeeld het themanummer (december 2004) van JSW. Er zijn diverse scholen die het Nieuwe Leren in de praktijk realiseren, zoals SBO de Piramide in Arnhem, de Wittering.nl en Slash 21. Maar wie heeft de gelegenheid deze scholen, hun leerkrachten en leerlingen op volle toeren te zien functioneren? Dertien Haagse leerkrachten, IB-ers en directeuren grepen hun kans en schreven zich in voor 'De Leerschool on tour'; een vijfdaagse busreis langs zeven basisscholen, één SBO-school, één school voor voortgezet onderwijs en één Pabo. Een reisverslag.

Tijdens de startbijeenkomst in de week voorafgaand aan de reis krijgen de deelnemers een vijf centimeter dikke map met achtergrondinformatie, een overvol ogend programma en een huiswerkopdracht uitgereikt. Sommigen overwegen alsnog een collega in hun plaats aan te melden voor deze reis, die door de deelnemers zelf later een 'onderdompeling' wordt genoemd. Er staan niet alleen elke dag één of twee schoolbe-

zoeken op het programma, er is ook veel tijd ingeruimd voor reflectie. Elke avond tijdens het diner wordt er teruggekeken. Wat heb ik nou gezien? Wat vind ik daarvan? Wat betekent dat voor het onderwijs? Wil en kan ik zoets ook (gedeeltelijk) realiseren?

HUISELIJK

Al snel blijkt dat hét Nieuwe Leren natuurlijk helemaal niet bestaat. Deze scholen verschillen net zoveel van elkaar als kinderen in een klas. Maar het wordt óók meteen duidelijk dat deze scholen stuk voor stuk wel echt anders zijn. Het reguliere beeld van een school met klassen van 25 kinderen en 1 leerkracht in een lokaal en methodes om uit te leren is echt niet meer te herkennen. Wat valt op?

'De intensiteit van het programma deed mij wel even schrikken: elk dagdeel een school bezoeken en 's avonds reflectie met de groep. Maar tijdens de reis bleek de kracht van deze opzet. Ik vond het een inspirerende reis en juist door de reflecties 's avonds werd ik gedwongen mijn kijk te verbreden en verdiepen.'

De inrichting doet huiselijk aan (De Klaverweide in Almere).

De Leerschool

Duidelijk zichtbaar zijn de opvallende 'uiterlijke kenmerken' van deze scholen. Als er al sprake is van een traditioneel schoolgebouw, zijn vaak muren uitgebroken, schuifwanden verplaatst of hoeken ingericht om werkruimtes met verschillende toepassingen te creëren. De inrichting doet huiselijk aan met voor een school opmerkelijk veel banken, vloerkleedjes, decoratieve lampjes, kussens en keukens. Leerlingen zitten overal, jong en oud door elkaar. Leerkrachten zijn op het eerste gezicht moeilijk te vinden. Zij moeten gezocht worden tussen de kinderen op de grond, in de hoeken of aan tafel.

UITDAGEND

Naast de uiterlijke kenmerken valt meteen het gedrag van de leerlingen op. De leerlingen zijn allemaal met iets anders bezig (zonder dat iemand hen vertelt wat dat moet zijn) en gaan daar helemaal in op. Er heerst een rustige (werk)sfeer, terwijl leerkrachten nauwelijks corrigerend optreden. Bij SBO de Piramide valt dit het meest op. Een aantal deelnemers aan de tour werkt zelf op een SBO-school en herkent de populatie. Deze leerkrachten vragen zich af hoe het mogelijk is dat deze kinderen nauwelijks gedrags- en motivatieproblemen laten zien. Aan het eind van het bezoek is veel duidelijk. Deze kinderen kunnen leren wat hen werkelijk bezig houdt en op een manier die bij hen past: door te doen. De kinderen krijgen de ruimte. Letterlijk, doordat ze in de enorme ruimtes die er zijn tot op zekere hoogte zelf hun plek kunnen kiezen. En figuurlijk, doordat zij hun eigen plan mogen maken. Hierdoor komen ze veel minder snel met de leerkracht of medeleerlingen in botsing.

Nog een overeenkomst is 'de uitdagende leeromgeving'. Op talloze manieren worden kinderen uitgenodigd en geprikkeld om te onderzoeken en te leren. Of dat nu is door een enorme verscheidenheid aan gestructureerd en ongestructureerd materiaal, een keuzeaanbod van allerlei activiteiten (variërend van instructie en workshops tot proefjes doen en een gedichtenbundel maken) of een bestand met uitdagende opdrachten, 'prestaties' of 'Willem Wever-vragen' waar-

uit je kunt kiezen, duidelijk is dat kinderen niet alleen zin krijgen om iets te doen, maar ook aanzet worden tot diepgang en fundamentele leerervaringen.

'Deze reis heeft me laten zien dat het ook anders kan. Het gaat niet zozeer om de manier waarop je iets leert, maar dát je het leert. De kinderen kunnen erg veel zelf als je ze maar de kans geeft.'

INRICHTING ONDERWIJS

Hoe binnen deze leeromgeving het leren georganiseerd, geregistreerd en getoetst wordt, verschilt juist weer per school. Het team van de Wittering ordent de leerstof met behulp van een aantal kernconcepten - zoals natuur & techniek en mens & maatschappij - en basisdomeinen als rekenen en lezen. Die structuur helpt hen om bij het inrichten van de uitdagende leeromgeving alle voor basisschoolleerlingen belangrijke 'inzichten' aan bod te laten komen. Daarbinnen kunnen kinderen dan keuzes maken, een leerroute bepalen en ervaringen opdoen. Bij de Piramide wordt gewerkt met 'grote plannen'. Kinderen maken in overleg met de leerkracht een plan, meestal om iets te maken of te ontwikkelen, waar ze meerdere weken aan werken. De grote plannen maken veel indruk op de deelnemers. Het is bijzonder om te zien dat deze SBO kinderen zo lang gemotiveerd aan één plan kunnen werken en zo trots zijn op het resultaat.

HET KAN OOK BIJ ONS

Tegen het einde van de week duizelt het de deelnemers van de indrukken. Maar juist die opeens Stapeling heeft effect, blijkt uit de reactie van één van de deelnemers: *'De eerste dag dacht ik nog: dit is heel mooi, maar bij ons kan dat niet. Wij hebben andere kinderen, wij hebben zo'n klein gebouw, wij... nou ja er zullen altijd redenen te vinden zijn. Maar na vijf scholen in zulke verschillende omstandigheden te hebben gezien, kan ik geen excuses meer aanvoeren. Een school die hier al vijftien jaar mee bezig is. Een SBO die in één jaar volledig omschakelt, een andere school in een stokoude gebouw. Dit kan bij iedereen, dus ook bij ons!'*

REFLECTIE

Tijdens de startbijeenkomst kregen alle deelnemers de opdracht in tweetallen één schoolbezoek voor te bereiden, zodat zij 's avonds de reflectie kunnen leiden. Daarbij gold maar één eis: gebruik een creatieve werkvorm die aan tafel uitgevoerd kan worden. Het gevolg is dat we met kleuren en metaforen werken, schoolconcepten bestuderen en elkaar adviezen schrijven (hoe kan ik iets wat me geïnspireerd heeft maandag meteen in mijn eigen klas realiseren).

Op dinsdag wordt het restaurant omgebouwd tot rechtszaal, met aanklagers, verdedigers en een jury. De aanklagers krijgen de opdracht aan te tonen dat Slash 21 niet in staat is een fatsoenlijk onderwijsaanbod aan de leerlingen te bieden, terwijl de verdedigers het tegendeel moeten bewijzen. De

aanklagers proberen tijdens het verhoren van de getuigen duidelijk te maken dat leerlingen van Slash 21 niet zo hard hoeven te werken en ook geen zin hebben om hard te werken (dat hebben ze van enkele leerlingen gehoord). Ook zeggen ze geconstateerd te hebben dat de aansluiting met de reguliere bovenbouw moeilijk is, omdat leerlingen op sommige vakgebieden te weinig kennis hebben. De jury acht de aanklacht tegen Slash 21 echter ongegrond, om twee redenen. Uit de verhoren bleek dat vijf jaar een redelijke termijn mag worden genoemd voor de ontwikkeling van een nieuwe school met een nieuw onderwijsconcept. Slash 21 is pas drie jaar bezig, waarvan twee operationeel. Het is dus nog te vroeg voor een oordeel. Verder wijst de jury het argument van de aanklagers dat de helft van de leerlingen ongemotiveerd is om te leren en regelmatig 'niets doet' af. Ten eerste omdat het percentage niet klopt, ten tweede omdat het argument weinig waarde heeft, aangezien niet onderzocht is hoe groot het percentage ongemotiveerde leerlingen op een 'gewone' school is.

De gesprekken 's avonds zijn een essentieel onderdeel van de reis. Door nog eens na te denken over wat je gezien hebt en met een collega te bespreken wat de betekenis daarvan is (ook voor je eigen klas), blijft het niet bij kijken in de keuken van een ander, maar wordt het iets dat met jezelf te maken heeft.

DE WERELD OP Z'N KOP

De inhoudelijke gesprekken beperken zich overigens niet tot de hiervoor georganiseerde momenten. Het blijkt dat de deelnemers niet meer kunnen stoppen met bedenken, bespreken en opschrijven wat zij zélf op school willen gaan doen. Woensdag is het hoogtepunt. Mensen sturen kaartjes naar school met teksten als 'mijn wereld staat op z'n kop, nu de school nog?'. En woensdagavond worden plannen gemaakt om met het reisgezelschap een nieuwe school te beginnen. Er zitten hier immers 16 mensen aan tafel die niets liever willen dan morgen het roer helemaal omgooien. De buschauffeur doet ook mee, want wat is er leuker dan een schoolbus die permanent beschikbaar is voor excursies?

De kinderen leren op een manier die bij hen past (SBO de Piramide in Arnhem).

(Advertentie)

REVOLUTIE
in schoolfotografie
www.fotovirtueel.nl
BOENLAGE FOTOGRAFIE TEL: 0174-200048

'Dat we in deze week de gelegenheid kregen om veel met elkaar te 'bomen' over wát je nou gezien had en wat je er van vond zorgde ervoor dat veel dingen nog duidelijker werden.'

BEIDE BENEN OP DE GROND

Woensdagavond is iedereen ervan overtuigd dat hij zó het roer om kan gooien, maar donderdag en vrijdag begint al langzaam door te dringen dat daar toch heel wat bij komt kijken. Je hebt bijvoorbeeld ook nog collega's en ouders en talloze oude gewoontes. En de schoolleider, is die ook zo enthousiast? De deelnemers beginnen na te denken over de confrontatie met 'het thuisfront'. Zullen we vrijdagmiddag meteen doorrijden naar school en ons enthousiasme direct uitstorten of kunnen we beter eerst goed nadenken hoe we wat we gezien hebben presenteren? Of misschien eerst een met de directeur praten en een strategisch plan maken?

Tijdens een terugkombijeenkomst blijkt dat het inderdaad heel anders is als je ineens weer met beide benen op de grond staat. Collega's stellen kritische vragen, je ziet wat er allemaal nog zou moeten gebeuren in de school en trouwens, in je eigen klas weet je zo één twee drie ook niet waar te beginnen.

Wat de deelnemers uiteindelijk zelf gaan doen met wat ze gezien hebben tijdens de reis, zal per school en per persoon verschillen. Bovendien weten we dat pas over een (paar) jaar. Maar uit de reacties die we na afloop van de deelnemers kregen blijkt wel dat zij het idee dat het anders kan niet zo snel meer los zullen laten.

De auteurs zijn beide beleidsmedewerker bij SCO Lucas in Voorburg en organisator van deze reis.

'Toen ik weer thuis kwam na die studieweek was ik behoorlijk van slag. Ik vond mijn manier van werken erg ouderwets en eigenlijk helemaal verkeerd. Op onze school wordt klassikaal les gegeven en iedereen is goed op schema wat de methoden betreft. Ik voelde me onmachtig om dit 'even op te lossen', maar wilde wel iets doen. Met mijn groep 4 heb ik een 'tafeldoos' gemaakt. Ook heb ik verschillende opdrachten uit het taalboek vervangen door andere, door hen zelf verzonden. De kinderen waren erg positief en de zin om wat te doen was duidelijk verbeterd. Ik wil nu alles wat lossen gaan doen. Niet meer volgens de handleiding maar meer uit de kinderen.'

'Ik heb de studiereis als zeer inspirerend ervaren. Het waren drukke en lange dagen en er moest hard gewerkt worden, maar zelfs op de vrije momenten hadden we het over onderwijs. De meeste indruk maakte de sfeer binnen de scholen. Het vertrouwen, de rust en de gedrevenheid van de kinderen. Ik ging als een onbeschreven blad 'on tour', maar ben met zoveel ervaring de bus uit gekomen! Ik was vrijdag het liefst meteen naar school en aan de slag gegaan! Ik hoop dat ik het kan overbrengen op mijn collega's. Maar één ding is zeker... ik ga er mee aan de slag!'

Meer informatie

Onder de naam 'De Leerschool' ontplooiën de auteurs verschillende activiteiten om Het Nieuwe Leren onder de aandacht te brengen en te begeleiden. Een uitgebreid verslag van deze reis en meer informatie over andere activiteiten van De Leerschool zijn te vinden op www.deleerschool.nl.

Dé methode voor adaptief technisch leesonderwijs voor groep 4 t/m 8

Leesparade

Maakt adaptief leesonderwijs haalbaar

- Speelt in op de grote niveuverschillen
- Speciale hulp aan zwakke lezers
- Hanteerbare differentiatie
- Eenvoudig organisatie-model
- Afwisselend instructie en zelfstandig lezen

Voor meer informatie

Zie www.delubas.nl of bel (0416) 380 482 voor een brochure of een zichtzending. Leesparade is ook leverbaar via uw schoolboekhandel.

DELUBAS
EDUCatieve UITGEVERIJ

www.delubas.nl

Net iets beter aan de praktijk gedacht!

Om álle kinderen te leren lezen!

